

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. III. Vtrum in voluntate ponenda sit virtus non solùm in ordine ad bonum supernaturale, & bonum naturale alienum, sed etiam in ordine ad bonum connaturale proprij suppositi?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

27. Obijcies quartò: In ea solum potentia refidet virtus moralis, quæ potest attingere bonum honestum: Sed appetitus sensitivus nequit hoc bonum attingere; cum ejus objectum adæquatum sit bonum sensibile corporeum, honesto valde inferius, & ei saepe contrarium: Ergo virtus moralis in appetitu sensitivo subjectari nequit.
28. Respondeo concessa Majori, negando Minorem: quamvis enim appetitus rationalis per se primò attingat bonum honestum in communi, & immediatè regulatum per rationem; appetitus tamen sensitivus, ut actualiter motus à ratione & voluntate, per quandam participationem rationis attingit bonum honestum in particulari, & regulatum per cogitativam; illud enim non est omnino extra lineam sensibilis & corporei, quia licet sit bonum secundum rationem, non tamen nisi ut participatè ordo rationis in actu sensitivo habetur; quo pacto induit rationem boni corporei & sensibilis, cum non sit aliud quàm corporea & sensibilis conformitas hujus actus cum actu rationis.
29. Obijcies quintò, & simul instabis contra præcedentem solutionem: Regula virtutis moralis est prudentia: Sed appetitus sensitivus non regulatur per prudentiam: Ergo non est subjectum virtutis moralis. Minor probatur: Appetitus sensitivus regulatur per apprehensionem sensus: Sed in sensu non est prudentia: Ergo appetitus sensitivus non regulatur per prudentiam. Major patet, Minor probatur. Prudentia debet attendere ad omnes circumstantias, & omnia quæ possunt accidere, præcavere: Sed hoc repugnat sensui: Ergo in eo prudentia esse nequit.
30. Respondeo non omnem actum virtutis regulari immediatè per veram prudentiam, sed mediatè, quatenus intellectus per veram prudentiam proponit objectum honestum sensui, & sensus proponit appetitui bonum auditum ab intellectu: unde non opus est quod sensus attendat ad omnes circumstantias, sed hanc circumspersionem supponit factam ab intellectu. Si tamen velis dicere, quod sicut in appetitu est quedam libertas participata à voluntate, ita in apprehensione sensitiva, per quam dirigitur, est quedam veluti prudentia imperfecta, ab intellectu participata, quæ plures circumstantias actus ab appetitu elicit potest attingere; nihil dices à veritate, & à principiis supra statuti alienum.

ARTICVLVS III.

Virum in voluntate ponenda sit virtus non solum in ordine ad bonum supernaturale, & bonum naturale alienum, sed etiam in ordine ad bonum connaturale proprii suppositi?

CERTVM est apud omnes, virtutem non poni in voluntate, nisi ad attingendum bonum honestum & morale, seu commensuratum ad rectam rationem & dictamen prudentiæ: sed cum tale bonum sit duplex, aliud supernaturale & divinum, quod non potest cognosci nisi per lumen supernaturale, & aliud naturale, quod sumitur per conformitatem ad dictamen naturale intellectus & prudentiæ; & rursum naturale aliud sit proprium illius suppositi in quo est vo-

luntas, cujusmodi est moderatio propriarum passionum; & aliud alienum, quale est reddere alteri quod suum est; quarunt Theologi, an, & in ordine ad quod bonum honestum ex assignatis, ponenda sit in voluntate virtus?

§. I.

Triplici conclusione difficultas resolvitur.

DICO primò, Voluntatem indigere habitu virtutis ad attingendum bonum supernaturale.

Probatur breviter: Voluntas indiget virtute ad attingendum objectum quod excedit proportionem volentis: Sed bonum supernaturale excedit proportionem volentis, quantum ad speciem, cum illud sit supra totam speciem naturæ humanæ: Ergo voluntas indiget virtute superaddita ad attingendum bonum divinum & supernaturale, nimirum spe & charitate.

Dico secundò, requiri etiam in voluntate habitum virtutis ad attingendum promptè & faciliter bonum alienum, etiam naturale.

Probatur: Licet bonum alienum naturale non excedat proportionem volentis, quantum ad speciem, sicut bonum supernaturale, cam tamen excedit, quantum ad individuum, quia uniuscujusque voluntas, hoc ipso quod est radicata in hoc numero supposito, determinatur per suam differentiam individualem ad bonum proprii suppositi, juxta illud Philosophi: *Amabile bonum, unicuique verò proprium*: Ergo voluntas indiget habitu virtutis ad attingendum bonum alienum, etiam naturale, ut creditoris, patris, benefactoris &c. Et ideo Theologi collocant in ea justitiam, & ejus partes, non tantum subjectivam, nimirum commutativam, distributivam, legalem, & epixiam, sed etiam potentiales, ut pietatem, gratitudinem, observantiam, religionem &c. Per quod excluditur error Flaminij, qui lib. 2. de felicitate, non sine temeritatis nota, ausus est dicere, *Errorum maximum esse, quod Philosophi & Theologi arbitrantur, virtutes aliquas morales esse in voluntate.*

Dico tertio, voluntatem respectu proprii boni, saltem ordinis naturalis, non indigere virtute, ac proinde omnes virtutes, respicientes hujusmodi bonitatem, residere duntaxat in appetitu sentiente. Ita communiter docent Thomistæ contra Scotistas, & Patres Societatis; videturque hæc sententia esse expressè Aristotelis, & D. Thoma: Philosophus enim 3. Ethic. cap. 10. temperantiam & fortitudinem ponit in appetitu sensitivo, solamque justitiam collocat in voluntate. Idem clarè docet S. Doctor qu. 1. de virtutibus art. 5. ubi sic concludit: *Sic ergo duæ virtutes sunt in voluntate sicut in subiecto, scilicet charitas & justitia &c. Illas autem virtutes, quæ circa passiones consistunt, sicut fortitudo circa timores & audacias, & temperantia circa concupiscentias, oportet eadem ratione esse in appetitu sensitivo. Nec oportet quod ratione istarum passionum sit aliqua virtus in voluntate; quia bonum in ipsis passionibus est quod est secundum rationem, & ad hoc naturaliter se habet voluntas ex ratione ipsius potentie, cum sit proprium objectum voluntatis.* Quibus ultimis verbis rationem fundamentalem nostræ conclusionis insinuat. Nulla enim potentia eget habitu virtutis ad attingendum objectum in

ordine ad quod est per seipsam completa, determinata, & proportionata: Sed voluntas est completa, determinata, & proportionata ad attingendum bonum honestum proprii suppositi: Ergo non indiget habitu virtutis ad illud attingendum. Major patet: habitus enim ad hoc tantum requiritur, ut potentiam ultimò compleat & determinet ad attingendum objectum; unde si potentia per seipsam est completa & proportionata, superflue in ea ponitur habitus. Minor verò probatur: Tum quia bonum honestum proprii suppositi non excedit proportionem volentis, neque quantum ad speciem, cum sit ordinis naturalis, neque quantum ad individuum, cum non sit alienum, sed proprium suppositi appetentis. Tum etiam, quia sicut voluntas, ex quo est appetitus naturæ rationalis, naturæ suæ inclinatur & propendit in bonum ut sic, ideòque ad illud ut tale attingendum nulla ponitur virtus; ita ex quo est appetitus talis hominis, inclinatur ex se in bonum honestum talis suppositi: sicut enim differentia individualis contrahit voluntatem ut sit hæc numero, ita & ejus inclinationem determinat ad bonum hujus suppositi.

34. Nec valet quod dicunt Adversarii, voluntatem esse quidem naturaliter completam, determinatam, & inclinam ad bonum physicum proprii suppositi, non tamen ad bonum morale, seu honestum. Non valet, inquam, Tum quia voluntas, cum sit inclinatio naturæ rationalis, consequens cognitionem intellectivam, debet habere ex se vim proportionatam ad attingendum bonum proprii suppositi rationi consonum; sicut appetitus sensitivus ex eo quod est inclinatio naturæ sensitivæ, sequens cognitionem sensitivam, habet ex se vim completam & proportionatam ad attingendum bonum sensibile seu delectabile proprii suppositi. Tum etiam quia, ut supra dicebamus, bonum morale & honestum proprii suppositi, non excedit virtutem volentis, neque quantum ad speciem, neque quantum ad individuum.

Adiungunt aliqui, quod sicut cogitativa ex conjunctione ad intellectum, & appetitus sensitivus ex conjunctione ad voluntatem, imperfectam vim quandam discurrendi, & modum aliquem libertatis participant: ita voluntas ex conjunctione quam habet cum intellectu, ut est regula humanorum actuum, mediante synderesi, rectitudinem quandam naturalem sortitur, per quam inclinatio ejus naturalis ad bonum honestum iuvatur & completur. De quo videri possunt Salmanticenses hic disp. 2. dubio 3. §. 1. ubi hanc doctrinam fuse ac eruditè expendunt.

35. Non magis iuvat alia responsio Adversariorum, dicentium non sufficere ad hoc quod voluntas virtute non indigeat ad attingendum bonum honestum proprii suppositi, quod possit absolute illud attingere, sed insuper requiri quod possit facile & delectabiliter in illud tendere: quamvis autem (inquiunt) voluntas ex natura sua habeat vim ad attingendum bonum proprium morale, non tamen facile & delectabiliter. Non magis, inquam, iuvat hæc responsio: nam ratio adducta probat, voluntatem posse attingere bonum honestum proprii suppositi, facile, & delectabiliter; potentia enim proportionata & completa ad aliquod bonum, facile & delectabiliter ad illud tendit; quia difficultas non potest provenire nisi ex excessu & improprietate objecti cum potentia, vel quantum ad speciem,

A vel quantum ad individuum; adeòque si voluntas sit completa & proportionata ex natura sua ad attingendum bonum honestum proprii suppositi, taleque bonum, neque quantum ad speciem, neque quantum ad individuum, proportionem voluntatis excedat, ut supra ostensum est, facile & delectabiliter illud attinget, totaque difficultas, quæ in hujus boni attingentia reperitur, se tenebit ex parte appetitûs, in quo sunt immoderate passiones, electionem boni honesti impediendes vel retardantes: unde in ipso quidem appetitu sensitivo ponendæ sunt virtutes temperantia & fortitudinis ad subjiciendas vel moderandas hujusmodi passiones, non verò in voluntate, in qua solum collocatur iustitia, cum aliis virtutibus ei annexis, ad attingendum faciliter & delectabiliter bonum alienum, quod excedit proportionem voluntatis quantum ad individuum, ut in secunda conclusione declaramus, & magis patebit ex solutione argumentorum.

S. II.

Solvuntur objectiones.

C **O**BJECIES primò: Intellectus ad quodcumque verum rectè attingendum indiget habitu virtutis intellectualis, etiam ad ipsa prima principia, tam speculativa, quam practica; nam ad speculativa ponitur in illo habitus intelligentiæ, & ad practica synderesis: Ergo etiam voluntas ad quodcumque bonum honestum rectè attingendum, etiam ad bonum in communi, & ad bonum honestum proprii suppositi, indiget habitu virtutis moralis.

36. Respondeo ex D. Thoma infra qu. 62. art. 3. ad 1. & qu. 1. de virtutibus art. 5. ad 3. negando consequentiam, & paritatem: quia intellectus non est de se in actu primo completus ad cognoscendum, sed sicut indiget speciebus ad quamcumque cognitionem, etiam primorum principiorum, ita & habitu inclinante ad illam: voluntas verò non indiget habitu inclinante in bonum honestum in communi, aut etiam in bonum proprium, quia cum sit essentialiter appetitus rationalis, est ex se in actu primo inclinatus respectu boni honesti in communi; & cum sit appetitus rationalis talis suppositi, in bonum proprium illius naturaliter inclinatur.

37. Objicies secundò: Ad omnem actum virtutis faciliter producendum poni debet habitus in potentia illum eliciente: Sed à voluntate procedunt plures actus virtutis circa bonum honestum proprii suppositi, ut cum quis eligit sumere cibum in debita quantitate & aliis circumstantiis: Ergo & virtutes circa tale bonum debent in ea collocari.

38. Confirmatur primò: Habitus acquiritur per actuum repetitionem: Ergo repetitis actibus virtuosus in voluntate circa proprium bonum, debet virtus generari.

Confirmatur secundò: Voluntas per actus vitiosos etiam circa bonum proprium, acquirit habitum vitij: Ergo per virtuosos acquiritur habitus virtutis. Consequentia patet, tum à paritate rationis: tum etiam quia contraria debent versari circa idem subiectum, atque adeò potentia, quæ potest esse subiectum vitij circa proprium bonum, etiam potest esse subiectum contrariæ virtutis.

39. Ad objectionem respondeo distinguendo Majorem: Ad omnem actum virtutis faciliter producendum poni debet habitus in potentia cum eliciente, quando non est sufficienter completa & determinata ex se ad illum eliciendum, concedo Majorem: si sit sufficienter completa & determinata, nego Majorem. Constat autem ex dictis voluntatem esse sufficienter completam & determinatam ex natura sua ad bonum honestum proprii suppositi, & in illud naturalem habere inclinationem, cum sit appetitus rationalis talis suppositi, ut supra declaravimus. Ex quo patet responsio ad primam confirmationem: Major enim distinguenda est, habitus acquiritur per actuum repetitionem, si potentia sit capax illius, concedo Majorem: si non sit capax, nego Majorem: lapis enim v. g. quantumcumque descendat, non acquirit habitum, quia est incapax illius, cum per naturalem gravitatem sit complete inclinatus ad descensum. Similiter potentia naturales, ut vegetativa, nutritiva, & similes, quantumcumque operentur, non acquiritur habitum, quia naturaliter sunt ad agendum completae. Idem cum proportione dicendum de voluntate respectu proprii boni.

Ad secundam respondeo primo, negando Antecedens: sicut enim quia lapis habet naturalem inclinationem completam ad descensum, non generatur in eo habitus ad ascendendum sursum, quantumvis millies sursum projiciatur; ita nec in voluntate generatur habitus vitiosus circa bonum proprium, quia voluntas habet inclinationem naturalem completam respectu proprii boni honesti, quae non minus resistit habitui vitioso inclinanti in contrarium, quam resisteret perfecta virtus acquisita, si adesset.

Respondeo secundo, dato Antecedenti, negando consequentiam, & paritatem: ratio autem disparitatis est, quia voluntas ad actus malos, circa quodcumque objectum exercentur, non est ex se inclinata, ideoque requiritur habitus vitij ut ad illos inclinetur: ad actus vero honestos circa proprium bonum est ex propria natura inclinata, subindeque non potest ad illos per habitum inclinari.

40. Objicies tertio: Potentia indifferens ad bene vel male operandum, indiget habitu virtutis, quo ad bene operandum determinetur: Sed voluntas etiam respectu proprii boni est indifferens ad bene, vel male operandum; siquidem aliquando bene, aliquando male operatur: Ergo eget habitu virtutis, quo ad recte attingendum bonum proprium determinetur.

41. Respondeo distinguendo Majorem: Potentia indifferens, indifferentiâ libertatis ad bene vel male operandum, indiget habitu virtutis &c. nego Majorem: potentia indifferens indifferentiâ perfectibilitatis, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: voluntas etiam respectu boni proprii est indifferens, indifferentiâ libertatis, concedo Minorem: indifferentiâ perfectibilitatis, nego Minorem, & Consequentiam. Duplex ergo distingui debet in voluntate indifferentiâ, alia libertatis, alia perfectibilitatis: prima convenit voluntati respectu cujuscumque actus liberi; secunda solum convenit respectu actus superexcedentis, ad quem propriae vires potentiae non sufficiunt, sed indiget perfectione superaddita: unde ista indifferentiâ debet compleri & determinari per habitum, qui novam vim conferat potentiae; illa vero non pe-

tit auferri per habitum virtutis, imò adhuc posito tali habitu in voluntate, manet in ea hæc indifferentiâ; quia licet ille ad unum actum inclinet & determinet, hæc tamen inclinatio & determinatio accommodatur naturae potentiae liberae, subindeque non officit indifferentiâ requisitâ ad libertatem: cum ergo voluntas, respectu proprii & connaturalis boni honesti, non sit indifferens indifferentiâ perfectibilitatis (quia tale bonum vires ejus naturales non excedit, neque quantum ad speciem, neque quantum ad individuum, ut supra ostensum est) sed duntaxat indifferentiâ libertatis & dominij, quae est facultas ad utrumlibet, nulli omnino alligata, non indiget habitu virtutis, quo ad recte attingendum tale bonum compleatur & determinetur.

Dices: Habitus omnis, praesertim virtutis, ad hoc ponitur in potentia, ut compleat & determinet illam in ordine ad actum, & objectum quod sibi est difficile: Sed voluntas in prosecutione boni honesti, etiam proprii, patitur non modicam difficultatem, & ideo saepe illud deserit, labiturque in oppositum malum: Ergo indiget habitu virtutis ad prosequendum & attingendum bonum honestum, etiam proprium.

Respondeo, dupliciter posse aliquem actum reddi difficilem potentiae, nimirum vel per se & intrinsicè, vel extrinsicè solum & per accidens. Dicitur difficilis primo modo, quando vel quantum ad speciem, vel quantum ad individuum, superat vires & proportionem potentiae. Censetur vero difficilis secundo modo, cum est talis solum ratione alicujus impedimenti extrinseci retardantis actionem, tamen in potentia adsit sufficiens virtus intrinsicè ad illum eliciendum. Quando ergo dicitur habitum virtutis requiri, quando actus est difficilis potentiae, hoc verum est quando actus est illi difficilis per se, & ex objecto; cum enim hæc difficultas oriatur ex defectu complementi & determinationis potentiae, auferri nequit nisi per formam intrinsicè complementem & determinantem potentiam in actu primo: falsum verò, si actus sit solum difficilis potentiae per accidens, & ratione alicujus impedimenti extrinseci; tunc enim non requiritur habitus ut promptè fiat, sed sufficit amovere impedimentum: unde cum difficultas, quam voluntas interdum patitur in prosecutione boni honesti, proprii & connaturalis, non proveniat ex defectu perfectionis requisitae, neque ex superexcedentiâ objecti, vel actus, sed ex passionibus immoderatis appetitus sensitivi, alijve impedimentis tenentibus se ex parte corporis, nullus requiritur habitus virtutis in voluntate, ad facile & delectabiliter prosequendum tale bonum; sed si ad hoc aliquis habitus necessarius est, collocari debet in praedicto appetitu, ad moderandas ejus passiones, ex quarum immoderantiâ illius boni prosecutio difficilis redditur.

Instabis: Difficultas, quam voluntas patitur in reddendo unicuique quod suum est, provenit ex passionibus, puta ex nimio amore sui, vel pecuniae: Sed hoc non obstante ponitur in voluntate justitia ad hunc actum facile & delectabiliter exercendum: Ergo licet difficultas quam voluntas patitur in prosecutione boni honesti, proprii & connaturalis, ex passionibus immoderatis appetitus sensitivi oriatur, nihilominus requiritur habitus virtutis in voluntate, ad facile & delectabiliter prosequendum tale bonum.

Respondeo quod licet voluntas in exercendo A
actu iustitiæ, & reddendo unicuique quod suum
est, patiatur aliquam difficultatem ex passio-
nibus appetitûs sensitivi provenientem, hæc tamen
non est tota difficultas quam patitur in exerci-
tio illius actûs, sed simul cum difficultate illa
extrinseca, ex passionibus appetitûs provenien-
te, habet aliam sibi intrinsecam, petitam ex
excessu & improportione huiusmodi actûs, non
quantum ad speciem, sed quantum ad indivi-
duum; cum enim cuiuscumque voluntas sit ra-
dicata in hoc numero supposito, determinatur
per suam differentiam individualem ad bonum
proprij suppositi, subindeque ex majori &
vehementiori inclinatione, quam habet ad bo- B
num proprium, à prosecutione boni alieni retar-
datur: unde ad vincendam hanc difficultatem
ponitur in voluntate habitus iustitiæ. Cæterum
ad proprium bonum honestum voluntas nullam
patitur difficultatem intrinsecam, ortam ex ex-
cessu & improportione illius, cum tale bonum,
neque quantum ad speciem, neque quoad indivi-
duum vires ejus naturales excedat; sed tota
difficultas, quæ in huius boni prosecutione re-
peritur, ex intrinsecis impedimentis, & passio-
nibus immoderatis appetitûs sensitivi provenit;
unde ad facile & delectabiliter profequendum
tale bonum, nullus in voluntate debet poni ha-
bitus virtutis, sed sufficit ponere in appetitu
irascibili & concupiscibili virtutes fortitudinis
& temperantiæ, quibus immoderata illius pas-
siones cohibeantur, & temperentur.

44 Obijcies quartò: Humilitas versatur circa
bonum proprium; ponitur enim ad moderan-
dum affectum spei, & appetitum propriæ ex-
cellentiæ, ut docet D. Thomas 2. 2. qu. 161. art.
4. Sed humilitas residet in voluntate: Ergo in
voluntate ponitur virtus ad attingendum bonum
proprium honestum. Major patet, Minor pro-
batur. Idem est subiectum contrariorum: Sed
superbia humilitati contraria, est in voluntate,
ut docet S. Doctor 2. 2. qu. 162. art. 3. & patet
ex eo quod in Angelis prævaricatoribus, in qui-
bus non est appetitus sensitivus, superbia repe-
ritur: Ergo humilitas in voluntate, non verò in
appetitu sensitivo residet.

Respondeo duplicem dari humilitatem, unam
in voluntate, & aliam in appetitu sensitivo, so-
lamque hanc posteriorem, quæ est pars poten-
tialis temperantiæ, versari circa bonum pro-
prium, moderando affectum propriæ excellen-
tiæ absolute sumptæ, non curando de subordi-
natione ad alium; illam verò quæ residet in vo-
luntate, & est pars potentialis iustitiæ, respi-
cere bonum alienum, quia respicit propriam
excellentiæ, non absolute, sed ut subordinata
Deo, cum importet subjectionem hominis
ad Deum, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 161. art.
1. ad 5. his verbis: *Humilitas secundum quod
est specialis virtus, præcipue respicit subjectionem
hominis ad Deum, propter quem etiam aliis hu-
miliando se subijcit.*

DISPUTATIO III.

De distinctione virtutum.

Ad quæst. 57. D. Thoma.

VARIÆ solent tradi divisiones virtutis
in communi: sed cæteris clarior & compen-
diosior ea est, quam S. Doctor hic
profecutur, quæ scilicet virtus in intellectu-
alem, moralem, & Theologicam distribuitur.
De virtutibus intellectualibus & moralibus bre-
viter hic agemus: de Theologicis verò specia-
lem tractatum instituemus infra, post tracta-
tum de justificatione impij, & merito iusti. Cui
alium brevem de quatuor virtutibus Cardinali-
bus, & vitiis eis oppositis, subnectemus.

ARTICVLVS PRIMVS.

De virtutibus intellectualibus.

VIRTUS intellectualis ea dicitur, quæ per-
ficit intellectum in ordine ad verum, sive
speculativum, sive practicum; soletque dividi
in quinque species, quæ vocantur intelligentia,
seu habitus primorum principiorum, sapientia,
scientia, ars, & prudentia. Ratio verò hu-
jus divisionis hæc est: Cum virtus intellectu-
alis perficiat intellectum in ordine ad verum,
tot esse debent virtutes intellectuales, quot
sunt habitus infallibiliter attingentes verum:
Sed habitus infallibiliter attingentes verum
sunt tantum quinque enumerati: Ergo illi so-
li sunt virtutes intellectuales. Major patet,
Minor probatur. Verum quod certò & infal-
libiliter ab intellectu attingi potest, vel est
universale, & consequenter necessarium, vel
singulare & contingens? Si universale, vel
est attingibile immediatè, vel absque medio,
& ex sola terminorum notitia, ut sunt prima
principia? & pro illis ponitur habitus primo-
rum principiorum. Vel est attingibile me-
diatè, & per proprias causas; quæ si fuerint
particulares, ponitur scientia; si verò cause
fuerint altissima & universalissima, ponitur
sapientia. Si autem tale verum fuerit singulare,
vel illud est factibile? & pro illo attingendo
ponitur ars: vel agibile? & ad illud attingen-
dum ponitur prudentia.

Præter has quinque virtutes intellectuales,
dantur alij habitus seu dispositiones in intelle-
ctu, quæ non habent rationem virtutis; quia
non attingunt infallibiliter verum, ut sunt fi-
des humana, opinio, suspicio, dubium, soler-
tia, &c. Differere verò in particulari de prædi-
ctis quinque virtutibus intellectualibus, non
est huius loci, cum de his agatur in Philoso-
phia: unde hic solum varias illarum species
& divisiones expendemus.

Habitus ergo primorum principiorum divi-
ditur in intelligentiam, & synderesim. Illa at-
tingit prima principia speculativa, quæ deser-
viunt ad scientiarum acquisitionem: hæc verò
prima principia practica, quæ ad rectam ope-
rationem & morum directionem conducunt;